

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

L'altre fet diferencial

Fa poc es van fer públics els resultats de l'enquesta d'hàbits i pràctiques culturals d'Espanya, elaborada pel ministeri d'Educació, Cultura i Esports, referida als anys 2014-2015. Un bon apartat el dedica al món del llibre. No dóna resultats gaire sorprenents. Per exemple, ens confirma que el consum del llibre en format digital segueix estant molt per sota del de paper. Només un 17,7% del total de la població espanyola admet que llegeix llibres digitals, mentre que un 59% segueix llegint en el format tradicional. Aquí es planteja el primer misteri interessant. Les dues xifren sumen 76,7%. Això vol dir que a la pregunta: "¿Vostè llegeix llibres en digital o en paper?", un 23,3% dels enquestats han respost "Com?", "Ni d'una manera ni de l'altra" o "De les dues maneres". Seria interessant saber-ho. A Catalunya som els cinquens d'Espanya pel que fa als lectors en llibres de paper, però atenció, els catorzens en presència del llibre digital. Vet aquí un tret diferencial claríssim.

No ens agrada el digital

Per què els catalans estem a la cua de l'acceptació del llibre digital? ¿Som conservadors? Som sentimentals? O al contrari, som clarividents? (Cal tenir en compte que el llibre digital ha fracassat arreu del món.) Els lectors de la Comunitat de Madrid, per exemple, declaren un índex d'amor pel llibre digital que dobla el dels catalans. Ja s'ho faran. Fa més mal que Madrid, segons aquesta enquesta, sigui la comunitat espanyola més lectora, tant pel que fa a llibres de paper com a digitals. És una referència purament quantitativa, gens menyspreable, però que expressa valors de llibres llegits en brut. A l'estadística interessant, la dels llibres llegits "per càpita", els catalans tampoc no hi som. Els que en llegeixen més de mitjana per persona són els murciàns en paper i els de Cantàbria en digital. Sembla com si a Catalunya ens agradés més fabricar i vendre llibres, que no pas comprar-ne ni llegir-ne. No sé si es pot fer una independència amb gaire força, així. ¿Es el que volem? Per tant, en aquest penúltim article de l'any, a part de desitjar-los tota la felicitat, permetin que, a més, fem una carta als Reis, des de la humilitat: que ens portin llibres, molts llibres, de paper o digital. ¿Que els Reis es despisten? Compren-ne. I, sobretot, llegim-los. Felicitat any nou lector! ♦♦

LA CAMPANA

Una mare irresistible, una tragèdia insuportable

PERE ANTONI PONS

Desconec fins a quin punt el conjunt de l'obra de l'escriptora alemanya (jueva!) Angelika Schrobsdorff (1927-2016) té un component autobiogràfic, però diria que és significatiu que trigués tant de temps a escriure la història de la seva mare i de tot el que la seva família va viure a l'Alemanya nazi, durant la Segona Guerra Mundial i en la devastada postguerra. Va ser tan terrorífic que és comprensible que hagués de digerir-ho durant dècades abans de posar-ho sobre el paper. (Claude Lanzmann, que va ser un dels seus marits, també va esperar, fins als anys 80, per filmar el mític documental *Shoah*).

Amb tot, *Tu no ets una mare com les altres*, que es va publicar en alemany el 1992 i de seguida va convertir-se en *bestseller*, és molt més que un relat memorialístic sobre una família jueva que, com tantes altres, va

TU NO ETS UNA MARE COM LES ALTRES
ANGELIKA SCHROBSDORFF
LA CAMPANA
TRAD. ALBERT VITÓ
620 PÀG. / 23,95 €

ser víctima de la injustícia absoluta. També és la vibrant evocació d'un món –el de l'Alemanya accelerada i neurastènica dels anys 20 i de principis dels 30– que va quedar fet miques amb l'ascens del nazisme. I, sobretot, és l'intent d'una filla per aclarir a partir dels records i de les paraules –les pròpies, però també les de moltes cartes privades que s'han conservat– qui era la seva mare, una dona tan huracanada en els seus anys gloriosos –es va prometre que tindria un fill amb cada home que estimés, i així va fer-ho–, i tan endimoniadament miserable al final de la seva vida, que va ser sempre un enigma per a aquells que la van tractar.

L'Else, la mare de l'autora, és qui ocupa el lloc central del relat, fins al punt que el seu estat anímic sovint condiciona la naturalesa del text i la força de l'obra. Vull dir que quan l'Else està pletòrica –jove, bella, feliç, impulsiva, seductora, desinhibida– el llibre vessa d'energia i es llegeix amb una passió i una curiositat insaciables,

mentre que des del moment que comença a ser vituperada per la desgràcia el llibre es torna una mica monòton, s'espesseix i decau, excepte en algunes de les desolades i lúcides cartes reproduïdes en el capítol final.

Escapar (o no) del món jueu

En aquest sentit, resulta fascinant l'evolució de l'Else, que va néixer al si d'una família jueva de Berlín el 1893 però que, sense trencar mai del tot amb els seus pares, va optar per escapar-se del món jueu, tradicional i rígid, i, amb el seu temperament de "bestiola indomable", va abraçar la modernitat cultural i la sofisticació i la llibertat de costums que representava el món cristià (no religiós) en l'Alemanya d'entreguerres. Naturalment, aquesta opció seria cruelment capgirada pel curs de la història. Que, de jove, l'Else fos "deslleial amb la família i el judaisme", al cap dels anys no la salvaria de ser condemnada per jueva.

Schrobsdorff no idealitza la mare. La capacitat de l'Else per meravellar els homes i les dones també és el resultat d'un egoisme que la duu a negligir els fills i a enganyar sistemàticament el seu tercer i devot marit, i l'entusiasme amb què es llança a l'hedonisme eròtic, social i cultural no és només una mostra de vitalisme sinó també una forma covarda d'inconsciència, que la fa ignorar la tempesta que es prepara.

En conjunt, *Tu no ets una mare com les altres* té tres virtuts que la converteixen, més enllà d'uns pocs passatges feixucs, en una lectura impactant i molt recomanable. La primera virtut és l'autenticitat –energia, relleu, veritat humana– que traspuja tot el que s'hi explica. La segona, la clarificadora complexitat amb què retrata el marc sociopolític en què es desenvolupa la vida de l'Else. I, finalment, la tercera virtut és la qualitat de la prosa –bona traducció d'Albert Vitó i Godina–, que destaca per la precisió lèxica, pel ritme torrencial i per la destresa amb què organitza uns materials –narratius, íntims, històrics– a vegades brutals i a vegades delicadíssims. ♦♦

El benefici de la ciència

JOAN GARÍ

Joan Borja és una rara avis en el món acadèmic valencià. Sent com és filòleg i havent assolit una còmoda posició en l'establishment acadèmic, s'obstina a interessar-se pel camp científic (al qual ha dedicat títols com *Comunicar la ciència* o *La utopia de la ciència*, publicats a Edicions del Bullent i Bromera, respectivament). Hauria de ser normal que un universitari tinga aquesta curiositat –o qualsevol altra fora del seu corral–, però per desgràcia és notòriament improbable. No ha sorprès, en tot cas, que Borja dedique ara el seu nou llibre a transcriure una llarga conversa que ha mantingut amb el genetista Xavier Vendrell.

Per què la genètica? Qualsevol que haja vist la pel·lícula *Gattaca* (Andrew Niccol, 1997) ho sap de seguida. Els qui encara dubten de

SOBRE L'ALQUÍMIA DE LA VIDA. CONVERSA AMB XAVIER VENDRELL
JOAN BORJA
ONADA EDICIONS
184 PÀG. / 17 €

les inquietants perspectives que obri la manipulació genètica, però, farien bé de llegir també *Homo Deus. Una breu història del demà*, de Yuval Noah Harari. Preguntat pel tema, Vendrell fugí d'estudi: diu que està fart que qualsevol, a les conferències que imparteix, l'acuse de voler jugar a ser Déu. Contra això, addueix els principis bàsics de la bioètica: que el benefici que aconseguisca amb el seu treball siga major que el malefí (tan ambigu com això, li fa notar Borja...). El llibre apunta temes molt interessants, a banda del repete de la manipulació embrionària. En una vesprada interminable desfilen les tècniques de fecundació *in vitro*, la descodificació del DNA, l'elecció del sexe dels fills, la seqüenciació massiva de genomes, la importància de la divulgació científica, les misèries acadèmiques, la intersexualitat i el tercer sexe...

En realitat, tot va començar un dia en l'institut de Sueca, el poble natal de Xavier Vendrell. La seua professora de biologia va explicar a classe què era la leucèmia, la malaltia que havia matat la seua filla. En aquell moment el jove Xavier va sentir un clic i va saber de seguida a què volia dedicar la resta de la vida. Els pares el van voler forçar a estudiar medicina, però el seu destí ja estava escrit. Ara és director de la Unitat de Genètica Reproductiva de Sistemes Genòmics, membre de la Societat Espanyola de Fertilitat, de l'Associació per a l'Estudi de la Biologia de la Reproducció, de la European Society of Human Reproduction and Embryology i de la PGD International Society. Ha publicat bona cosa d'articles en les més prestigioses revistes internacionals i les seues investigacions han collit premis de molta anomenada. I quan selecciona personal, mira que parlen català. Però això no és genètic: és ambiental. ♦♦